

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

О.Б. Жильцов

2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.2.4. ВВП ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї

напрямок підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта»
Педагогічний інститут

Київ – 2017 рік

УДК
ББК

Психологія сім'ї: роб. навч. прог. [для студ. напрям. підгот. 6.010101 «Дошкільна освіта»] / уклад. А.А. Пасічник. Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. – 16 с.

Розробники: Пасічник Анна Анатоліївна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки та психології

Протокол № 7 від 01.02 2017 року

Завідувач кафедри педагогіки та психології

Г.І. Іванюк Г.І. Іванюк

Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи

М.А. Машовець М.А. Машовець

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2,5	Галузь знань 0101 «Педагогічна освіта»	Нормативна (за вибором)	
	Напрямок підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта»		
	Спеціальність (професійне спрямування): вихователь дошкільного навчального закладу	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		3-й	-
		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		6-й	-
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	18 год.	-
		Практичні, семінарські	
		16 год.	-
		Лабораторні	
		–	-
		Самостійна робота	
		51 год.	-
		Модульний контроль	
		5	
	Вид контролю – ПМК		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робоча навчальна програма з дисципліни «Психологія сім'ї» є нормативним документом Педагогічного інституту Київського університету імені Б. Д. Грінченка, який розроблено кафедрою педагогіки і психології на основі освітньо-професійної програми підготовки магістрів, спеціалістів відповідно до навчального плану для всіх спеціальностей денної форми навчання.

Мета: формування фахової компетентності студентів з теоретичних та практичних основ у процесі вивчення ними дисципліни «Психології сім'ї», розвиток компетенцій бакалаврів які відповідають чітким уявлень про конкретні напрямки роботи психологів з сім'єю у системі дошкільної освіти.

Завдання:

- засвоєння студентами знань про функції, завдання та основні напрямки проведення психологічної експериментальної діяльності;
- визначення студентами основних корелят експериментальної діяльності психолога в системі дошкільної освіти;
- формування навичок здійснення студентами психологічного експерименту в дошкільних навчальних закладах з дітьми дошкільного віку та їх батьками;
- розвиток професійної компетентності студентів активізація їх професійних інтересів, здібностей та самореалізації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен опанувати такими **компетенціями:**

- з філософсько-методологічних, теоретичних засад та принципів психології сім'ї;
- з психологічних основ і завдань взаємодії психолога та сім'ї в системі дошкільної освіти;
- з методів та процедур практичної роботи психолога з сім'єю у дошкільних навчальних закладах;
- з основ наукових уявлень про зміст подружніх стосунків (типи сімей, їх функцій, динаміка подружніх взаємин тощо).;
- з особливостей застосування методів дослідження у вивченні подружньої взаємодії;
- здатністю до критичного осмислення інформації, вироблення нових знань у сфері психології сім'ї та формування навичок їх застосування у професійній діяльності

Дисципліна «Психологія сім'ї» розрахована на 90 години, із них: 18 годин – лекції, 16 годин – семінари, 51 годин – на самостійну роботу, 5 годин – МКР, ПМК

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Психологічні особливості сучасної сім'ї

Тема 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен (2 години)

Основні поняття: сім'я, соціальна група, нуклеарна сім'я, благополучна сім'я, неблагополучна сім'я, сімейні ролі, сімейні підсистеми.

1. Соціально-психологічна сутність сім'ї та її структура.
2. Специфіка сім'ї як соціально-психологічного феномену. Психологічний аналіз функцій сім'ї.
3. Типологія сімей. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї.
4. Психологічні особливості етапів життєдіяльності сім'ї.

Рекомендована література: основна: 1, 2.
додаткова: 1, 2, 3.

Тема 2. Проблеми стабільності шлюбу і сім'ї (2 години)

Основні поняття: шлюб, сім'я, стабільність, сумісність, подружнє спілкування, мотивація, ідентифікація, рефлексія, стать, гендер, статеві ролі, статеве виховання.

1. Співвідношення понять «шлюб» і «сім'я».
2. Фактори стабільності шлюбу і сім'ї. Роль подружньої сумісності в підтримці стабільності шлюбу.
3. Особливості подружнього спілкування і їх вплив на стабільність сім'ї. Сутність поняття «психологічне здоров'я сім'ї».
4. Умови готовності майбутнього подружжя до шлюбу.

Рекомендована література: основна: 1, 2, 3.
додаткова: 2, 3, 4.

Тема 3. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини (4 години)

Основні поняття: соціалізація, установки, стилі виховання, батьківські позиції, батьківське ставлення, невроз, психопатія, заохочення, авторитет, насилля, авторитарність, демократичність, ліберальність.

1. Роль сім'ї в соціалізації дитини.
2. Особливості соціалізації дитини в сім'ї.
3. Психологічні механізми соціалізації, за допомогою яких батьки

впливають на дітей.

4. Особливості стилів сімейного виховання.
5. Взаємозв'язок стилів виховання і особливостей становлення особистості дитини.
6. Вплив неадекватного батьківського ставлення до дитини на відхилення в її психічному й особистісному розвитку.
7. Причини неадекватного батьківського ставлення до дитини.

Рекомендована література: основна: 1, 2, 3.

додаткова: 1, 2, 4.

Змістовий модуль 2. Діяльність практичного психолога щодо надання психологічної допомоги сім'ї

Тема 1. Психологічна діагностика сім'ї (4 години)

Основні поняття: психологічна діагностика, метод, спостереження, анкетування, опитування, конфлікт, психологічна допомога.

1. Мета і завдання психологічної діагностики сім'ї.
2. Методи психологічного вивчення сім'ї.
3. Параметри діагностики подружніх стосунків і відповідні ним методики.
4. Особливості психологічної діагностики комунікації сім'ї.
5. Особливості психологічної діагностики сім'ї з проблемною дитиною.
6. Особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального і системного підходів.

Рекомендована література: основна: 1, 2, 3.

додаткова: 1, 2, 3, 4.

Тема 2. Психологічна корекція сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія (4 години)

Основні поняття: психологічне консультування, психотерапія, корекція, сімейне консультування, сімейна психотерапія.

1. Відмітні риси психологічного консультування і психотерапії.
2. Принципи психологічного консультування сім'ї.
3. Механізми психологічної корекції сімейних стосунків.
4. Особливості використання методів і прийомів сімейного консультування.
5. Доцільність застосування сімейної психотерапії.
6. Принципи і стадії процесу сімейної психотерапії на основі різних

підходів.

Рекомендована література: основна: 1, 2, 3.
додаткова: 1, 2, 3, 4.

Тема 3. Методи соціально-психологічної діагностики сім'ї (2 години)

Основні поняття: методи діагностики, тести, анкети, проєктивні методи.

1. Соціально-психологічні тести.
2. Методи діагностики дошлюбних відносин
3. Методи діагностики подружніх проблем.
4. Методи діагностики проблем у взаєминах дітей і батьків

Рекомендована література: основна: 1, 2, 3.
додаткова: 1, 2, 3, 4

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд МКР	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Психологічні особливості сучасної сім'ї												
Тема 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен.	10	2	2			6						
Тема 2. Проблеми стабільності шлюбу і сім'ї.	10	2	2			6						
Тема 3. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини	20	4	2		2	12						
Разом за змістовим модулем 1	40	8	6		2	24						
Змістовий модуль 2. Діяльність практичного психолога щодо надання психологічної допомоги сім'ї												
Тема 1. Психологічна діагностика сім'ї	17	4	4			9						
Тема 2. Психологічна корекція сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія	17	4	4			9						
Тема 3. Методи соціально-психологічної діагностики сім'ї	16	2	2		3	9						
Разом за змістовим модулем 2	50	10	10		3	27						
Усього годин	90	18	16		5	51						

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Психологічні особливості сучасної сім'ї			
1.	Зміст курсу психологія сім'ї. Історичні зміни сім'ї та шлюбу	2	11
2.	Адаптація та сумісність подружжя. Сімейні міфи та сімейні історії	2	11
3.	Психологічні особливості чоловіків та жінок. Батьківське ставлення до дитини та вплив на її психічний розвиток	4	22
Змістовий модуль 2. Діяльність практичного психолога щодо надання психологічної допомоги сім'ї			
1.	Насильство в сім'ї. Психологічні портрети кривдника та жертви	4	22
2.	Непорозуміння у сім'ї, причини їх виникнення, шляхи подолання	2	11
3.	Сімейне консультування	2	11
	Разом	16	88

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Психологічні особливості сучасної сім'ї			
1.	Розробити таблицю за основними етапами історичних змін розуміння сім'ї та шлюбу	6	5
2.	Скласти порівняльну таблицю переваг та недоліків наукового підходу до вивчення сімейного життя	6	5
3.	Скласти порівняльну таблицю психологічних особливостей зареєстрованого і незареєстрованого шлюбу	6	5
4.	Створити схему особливостей подружнього спілкування	6	5
Змістовий модуль 2. Діяльність практичного психолога щодо надання психологічної допомоги сім'ї			
1.	Розробити таблицю за основними напрямками психологічної діагностики сім'ї	9	5
2.	Розробити таблицю за особливостями психологічної допомоги сім'ї	9	5
3.	Створити схему видів сучасних сімей	6	5
4.	Описати власний образ сім'ї	3	5
	Разом	51	40

7. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально- пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

8. Методи контролю

У процесі оцінювання навчальних досягнень бакалаврів застосовуються такі методи:

➤ **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.

➤ **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, реферат, есе.

➤ **Методисамоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Навчальні досягнення бакалаврів із дисципліни «Психологія сім'ї» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. 4.1), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 9.1, табл. 9.2.

Таблиця 9.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Лекції	9
2.	Семінарські заняття	88
3.	Модульні контрольні роботи (1,2)	50
4.	Самостійна робота	40
Підсумковий рейтинговий бал		187

Таблиця 9.2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка ECTS	Значення оцінки	Оцінка за шкалою університету	За національною шкалою
A	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками	90 – 100 балів	відмінно
B	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок	82 – 89 балів	добре
C	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок	75 – 81 балів	
D	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	69 – 74 балів	задовільно

Е	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)	60 – 68 балів	
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання	35 – 59 балів	незадовільно
F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни	1– 34 балів	

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 9.3.

Таблиця 9.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Критерії оцінювання
«відмінно»	A	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	B C	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	D E	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	FX	виставляється студентіві, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться

	F	студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.
--	----------	---

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження, які виконує бакалавр за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

У табл. 9.4 представлено розподіл балів, що присвоюються бакалаврам упродовж вивчення дисципліни «Психологія сім'ї».

Таблиця 9.4.

Розподіл балів, що присвоюються бакалаврам

Змістовий модуль 1 (лекції, семінари, практичні)			Змістовий модуль 2 (лекції, семінари, практичні)			МКР	С. р.
						ЗМ 1 ЗМ 2	ЗМ 1 ЗМ 2
T1	T2	T3	T1	T2	T3	50	40
12	12	24	24	13	12		

Разом: 187 балів

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

Питання для контролю

Завдання для МКР 1

1. Розкрийте поняття сім'я.
2. Основні функції сім'ї.
3. Чи існує, на вашу думку, провідна функція сім'ї? Назвіть її.

4. Типи родин: а) за демографічною ознакою; б) за структурою влади; в) за розподілом ролей.
5. Охарактеризуйте фази циклу сімейного життя.
6. Назвіть мотиви які виникають у процесі одруження.
7. Основні причини розірвання шлюбу
8. Що означає термін «психологічне здоров'я сім'ї»?
9. Компоненти готовності до шлюбу і сімейного життя.
10. Цілі і завдання психологічної допомоги сім'ї.

Завдання для МКР 2.

1. Етапи психологічного консультування сім'ї за характером і тривалістю консультації.
2. Охарактеризуйте стиль сімейного виховання.
3. Назвіть психологічні умови, які можуть забезпечувати оптимізацію стосунків батьків з дітьми, розвиток особистості дитини.
4. Цілі і завдання психологічної діагностики сім'ї.
5. Підходи до психологічної діагностики сім'ї.
6. Порівняйте особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального і системного підходів.
7. Найдоцільніші методи психодіагностики сім'ї як системи.
8. Назвіть методи які найчастіше використовуються при діагностиці дошлюбних стосунків?
9. Назвіть методи які найчастіше використовуються при діагностиці сімейних взаємин.
10. Назвіть методи які найчастіше використовуються при діагностиці батьківсько-дитячих стосунків

10. Методичне забезпечення

1. Конспекти лекцій.
2. Навчальні посібники.
3. Робоча навчальна програма.
4. Збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів.
5. Засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);
6. Засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);

11. Рекомендована література

Базова:

1. Енциклопедія батьківства: посібник з сімейного виховання / [Авт. кол. за заг. ред. Є.І. Коваленко, С.В. Кириленко]. – К.: КНТ, 2008. – 592 с.
2. Психологія сім'ї: навч. посібник / [Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А., Мисник С.О., Савченко Ю.Ю. та ін.]; за заг. ред. В.М. Поліщука. – [2-е вид.]. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 282 с.
3. Психологія сім'ї: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодох, Н.С. Хімченко, Н.І. Погорільська. – К.: НАУ, 2011. – 271 с.
4. Радчук Г.К. Сімейне виховання. Освітній тренінг для батьків: [Навч.-метод. посібник] / Г.К. Радчук, О.В. Тіунова. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 119 с.
5. Столярчук О.А. Психологія сучасної сім'ї: навч. посіб. / О.А. Столярчук. – Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2015. – 136 с.

Додаткова:

1. Батьківство в радість: тренінг. Курс з набуття батьківських навичок [Пр-ма «Родина для дитини» в Україні] / [Авт.-упор. Г.М. Лактіонова, І.Д. Зверева]. – К.: Майстер принт. – 2008. – 196 с.
2. Голованова Н.Ф. Социализация и воспитание ребенка: [Учебное пособие для студентов высших учебных заведений] / Надежда Филипповна Голованова. – СПб.: Речь, 2004. – 272 с.
3. Дитина в сім'ї / [Упоряд. Т. Наumenко]. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с. – (Б-ка «Шк.. світу»).
4. Кікінежді О.М. Формування гендерної культури молоді: науково-методичні матеріали до тренінгової програми. [Навчальний посібник]. / О.М. Кікінежді, О.Б. Кізь – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 160 с.
5. Котирло В.К. Дитячий садок і сім'я / В.К. Котирло, С.О. Ладивір. – К.: Рад. шк., 1984. – 118 с.
6. Ларечина Е.В. Развитие эмоциональных отношений матери и ребенка [Методическое пособие] / Елена Викторовна Ларечина. – СПб.: Речь, 2004. – 160 с.
7. Макаренко А.С. Книга для родителей / Антон Семенович Макаренко. – М.: «Просвещение», 1968. – 359 с.

4.1 Навчально-методична карта дисципліни «Психологія сім'ї»

Разом: 90 год., із них 18 год. – лекції, 16 год. – семінарські заняття, 51 год. – самостійна робота,
5 год. – модульний контроль, ПМК.

Модулі	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2.		
Назва модуля	Психологічні особливості сучасної сім'ї			Діяльність практичного психолога щодо надання психологічної допомоги сім'ї		
Кількість балів за модуль	93 балів			94 балів		
Теми лекцій	Тема 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен (1 бал)	Тема 2. Проблеми стабільності шлюбу і сім'ї (1 бал)	Тема 3. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини (2 бали)	Тема 1. Психологічна діагностика сім'ї (2 бали)	Тема 2. Психологічна корекція сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія (2 бали)	Тема 3. Методи соціально-психологічної діагностики сім'ї (1 бал)
Теми семінарських занять	Зміст курсу психологія сім'ї. Історичні зміни сім'ї та шлюбу. (1+10балів)	Адаптація та сумісність подружжя. Сімейні міфи та сімейні історії. (1+10балів)	Психологічні особливості чоловіків та жінок. Батьківське ставлення до дитини. (2+20 балів)	Насильство в сім'ї. Психологічні портрети кривдника та жертви. (2+20 балів)	Непорозуміння у сім'ї, причини їх виникнення, шляхи подолання. (1+10 балів)	Сімейне консультування (1+10 балів)
Самостійна робота	Завдання 1 (5 балів)	Завдання 2 (5 балів)	Завдання 3, 4 (10 балів)	Завдання 1 (5 балів)	Завдання 2 (5 балів)	Завдання 3, 4 (10 балів)
Модульний контроль	Модульна робота 1 (25 балів)			Модульна робота 2 (25 балів)		
	Загальна кількість балів за курс – 187, коефіцієнт – 1,87					